

Feledy Balázs

Gyémánt László: 2010 április 9.

Visszatérés – párosan

**Ardey Edina és Gyémánt László
kiállítása Zalaegerszegen**

Ez az írás nem kíván mélyen szántó művészettörténeti összefüggéseket feltárni (bár érinteni fog ilyeneket), hanem inkább köszöntő jellege van. Öröm ugyanis, hogy a Városi Hangverseny- és Kiállítóteremben a közelmúltban látható volt Gyémánt László és felesége, Ardey Edina festőművészek közös tárlata. Úgy is fogalmazhatunk, hogy Gyémánt visszatért Zalaegerszegrre, hiszen korábban volt már itt kiállítása, Ardey Edina pedig bemutatkozott képeivel. Gyémánt László ráadásul ünnepi évben hozta el kiállítási anyagát, hiszen ez évben tölti be 80. életévét, s mivel tudomásunk szerint ebben az évben ilyen nagy volumenű kiállítása nem (biztos, hogy) lesz másutt, így ez az esemény számára is alkalmat adott egy kis visszapillantásra. Ebben a visszapillantásban pedig nagy szerepe van – más jeles festőtanárai mellett – két – számára meghatározóan máig is – fontos mesterének, a budapesti Képzőművészeti Gimnáziumban őt tanító Viski Balás Lászlónak és Képzőművészeti Főiskolai mesterének: Hincz Gyulának. Gyémánt számára (is) meghatározóak a művészeti gimnáziumbeli évek, a „sötét” ötvenes évek első felében. Vigasza neki is volt bőven. Például már akkor kitűnő osztálytársai, akik a képzőművész

„a” osztályban széppé tették azokat az éveket. Így például, a sajnos az óta már elhunyt Kóka Ferenc és Fejér Csaba, de osztálytársa volt Lakner László, Garabuczy Ágnes, Molnár Sándor vagy Veress Sándor László (utóbbinak nemrég zárt be életmű-kiállítása a Pesti Vigadóban). A kort jellemzi az is, hogy az iskolának egy bigott-kommunista képzőművész igazgatója volt, Nolipa István Pál személyében, de az is, hogy osztályfőnöke az a Vajda György Mihály irodalomtörténész volt, „száműzetésben”, aki később a magyar irodalomtudomány megkérdőjelezhetetlen tekintélye lett. S jellemző tehát, hogy rajztanára Viski Balás László lehetett, aki magas erkölcsi és szakmai követelményeket támasztott növendékeivel szemben, s saját európai művészi gyakorlatát hihetetlen felkészültséggel transzformálta át művészetpedagógiájá vezérelvéül. Gyémánt életre szóló szakmai indításnak tekinti tanári elméletét és gyakorlatát. S ezt követte a Magyar Képzőművészeti Főiskola, ahol Hincz Gyula tett rá rendkívüli hatást. Hincz is az a stílusbravúrokra képes alkotó volt, ami később Gyémánt pályáját is jellemzi. Fontos azonban számára, hogy szintén életre szóló barátsága alakult ki művészettörténész tanárával, Végvári Lajossal, aki

Gyémánt László: Találkahely Chicagóban

egyébként első önálló kiállítását, 1965-ben meg is nyitotta. A művész hamar megteremtette önálló stílusát, mely közbeszéd tárgya lett a szakmában, a közönség soraiban és a politikában. Gyémánt László hazai konfliktusait úgy „vezette le”, hogy 1970-ben eltávozott az országból és Londonban telepedett le. Szakmai sikerei azonban mindig honvágygal teliek is voltak, s már 1973-ban „közelebb jött”, s Bécsben talált otthonra, ahol magániskolát is alapított. 1979-től egyre sűrűbben járt haza, majd 1982-ben hazatelepült. Itthon a korábban tett ígéret nem teljesült, miszerint meghívják tanárnak a művészeti felsőoktatásba, így 1987-ben megalapította az Óbudai Festőiskolát, Urbán György festőművésszel közösen, amely a kor egyik legsikeresebb szabadiskolája lett, végső soron akadémiai szintű felkészültséget adva, és sokakat elindítva a hivatásos művészpálya felé.

Pályája elején pop-artos hatások alapján különböző motívumok, szövegrészletek, tárgyak montázs-kollázsszerű feldolgozásaival képi zsúfoltságot

teremtett. A képi realizmus izgalmasan keveredett látomásos, teret, időt megbontó szemléletével, s megszületett a *szürnaturalizmus* festői gyakorlata, melynek megfogalmazása 1966-ból Pernecky Gézától származik, de már 1964-ben használta ezt a kifejezést Korga György kiállítása kapcsán. Létrejött egy olyan, törekvéseikben, sokban közelálló csoport, akik mindannyian Csernus Tiborban látták azt a mágikus teljesítményt, szemléletet, amit ők is szerettek volna megvalósítani. Ide tartozott, a már említett Kókán, Korgán, Lakneren kívül Szabó Ákos, Masznyik (később Máriási) Iván vagy Altorjay Sándor. A szürnaturalizmus kifejezés arra utal, hogy a létrejött műben egyesül egyfajta szürrealisztikus, mágikus-vizuális megközelítés a fényképszerű ábrázolásmóddal, amely – önálló felfogásként – hiperrealizmusként is definiálható. Gyémánt szakmai felkészültsége e stílus kialakításához adott volt, és segítette őt ennek megvalósításában az is, hogy fotografálni mindig is nagyon szeretett, mondhatni

Ardey Edina: Áhitat

ez élete tartozéka, s a fotó így fontos kiindulópontja alkotói felfogásának is. Nem véletlen, hogy később felfedezi azt a grafikai technikát, melynek alapján saját fotóiból, a sötétkamra bűvöletében, végső soron fotógrafikai alkotásokat készített. Ezek kapták a *gyémántográfia* elnevezést, melyek közül több helyet kapott a zalaegerszegi kiállításon is, jelezve alkotójuk sokirányú technikai érdeklődését. Stílusából később eltűnik a zsúfoltság, s központba kerül a figura, s még itthon tartózkodik, amikor kapcsolatba kerül a Csáji Attila által szervezett *szürenon* csoportosulással, amely a szürrealizmus eszköztárát, szemléletét (szándékában épp azt is megtagadva) egyesíti nonfiguratív törekvésekkel. Végső soron, *akkor* (hatvanas évek vége, hetvenes évek eleje!) szürreális telítettségű nonfiguráció keletkezik a fiatal művészek képein, s ez most csak azért is fontos, mert Gyémánt ezt a felfogást is bravúrosan képviselni tudta, noha – a későbbi folyamatok magasából visszatekintve állíthatjuk –, e törekvés nem állt érdeklődése középpontjában, de bizonyos temati-

Ardey Edina: Szeretem a régi filmeket

kákban mégis erőteljesen alkalmazta (jazz-képek).

Ha Gyémánt László festészetének értékeit számba vesszük, akkor ezek sorában – már a sor elején meg kell említenünk, s itt is utalhatunk a zalaegerszegi kiállításra – a *portrékészítés* iránti felfokozott érzékenységét, hihetetlenül mély emberábrázoló készségét, képességét. A fejröportrékon hangsúlyt kap a kéz, az arc „életérzése”, egész alakos képein mindig nagy hangsúlyt kap a beállításban a testtartás. Pályája korábbi szakaszában barna tónusokra épített képei születnek, később mindez színesedik, de portrэфestészetének egyik jellemzője mindvégig a nagyon ökonomikus színhasználat, viszont mindig feltűnő az előtérben álló bravúros rajzosság, majd mindez azonban oldott festőiségbe oltva. Gyémánt erősen önvizsgáló önarckép-készítő is. Akár rajzban, akár festményben, folyamatosan előttünk áll egy személyiség önvizsgáló (semmiképpen nem heroizáló, sőt...) attitűdje. Zalaegerszegen látható portréi mindezt nagy szuggesztivitással mutatták be. A *Költő és múzsája* című kép, Juhász Ferenc Kossuth-díjas

Gyémánt László: Gonda János

költő és felesége kettős portréjával, egyszerűen bravúr. A mára már kissé megtört, testi bajokkal küzdő nagy művész szemei ma is végtelen, világ iránti érdeklődésről tanúskodnak, feleségével való együttese pedig egy harmónia, egy egymásra utaltság érzékeny megfestése. Kiemelkedőek még az Amerigo Totról, vagy szeretett mesteréről, Hincz Gyuláról készített képek is.

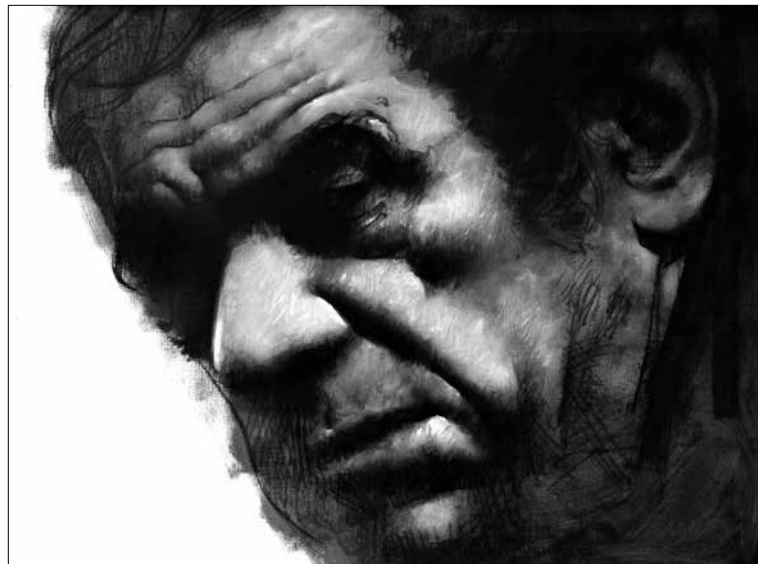
Festészetének fő vonulatává válik jazz-képeinek sora, melyek részben portrék, részben zsáner(szerű) kompozíciók. E területen szinte műfaj-teremtő. Nincs kortársai között még egy alkotó (hacsak nem utánozzák, ebből akad bőven), aki ilyen szuggesztivitással, auditív hatások ilyen erős képpé alakításával tűnne ki, melyhez egyéni formanyelvet hozott létre. A muzikusok arca, teste, hangszere igen valóságos, sokszor naturalisztikus megjelenítésben áll a képen, viszont magát a zenét, a zenei atmoszférát gesztusos, színekre és dinamikára épített, erős, expresszív eszköztárral jeleníti meg. Egerszegi kiállítá-

tásán nagy hangsúlyt kaptak ezek a képek, s nem véletlen, hogy a megnyitón való közreműködésre – régi barátját – Gonda János jazz-zongoraművészt kérte fel, aki a Kiállítótermet *valódi* Hangversenyteremmé varázsolvá, képes volt összekapcsolni a vizualitást a zenével. A róla készült Gyémánt-portrét pedig a jelenlévők összevethették az alany valóságos megjelenésével. Hogy Gonda finom, bensőséges emberi karaktere miként töltődik fel zenével, amikor zongorázik, s ebből miként tud rendkívül atmoszferikus képet festeni Gyémánt. A jazz-képek e kiállításon is jelezték Gyémánt életre szóló elhivatottságát, identitását, hiszen éppúgy festi magyar jazz-zenész barátait, mint a nagy amerikai muzikusokat. S leírtuk a szót, most már írjuk le naggyal is: *Amerika!* Gyémánt László hosszú évtizedek óta fokozottan vonzódik az Államok természeti értékei, kultúrája, városai világához. Nincs ezúttal módunk arra, hogy részletesen kifejtjük: pályáján tematikailag is milyen fontos Amerika jelenléte képein, de

mindezt e kiállítása is felvillantotta. Gyémánt tájképet csak Amerikában fest. Itt látható, plaszticitással telített, különleges sziklás tájai is a különleges táji hangulatot sugallják. Nagy képsorozatot készített a Mount Rushmore Nemzeti Emlékhely monumentális szoborfaragásairól, s itt most ezt is felvillantja. Látványosan oldja meg a látszólag kevés színű terep (?) festőisége megragadását. Lincoln portréja pedig szinte védjegye amerikai tematikájú piktúrájának.

Gyémánt László művészete – sokéves kapcsolatokra, s képei folyamatos tanulmányozására alapítottan állítom – sajátos *ellentéteket* egyesít. A leglátványosabb kettősség, hogy igen attraktív absztrakt képek (képfragmentumok) festésére képes, *ám egyben* a reális látvány rögzítése is fontos számára. Szimultán módon koloritgazdag festészete, *ugyanakkor* képes majdhogynem a monokróm szigorú elveivel is festői képet készíteni. Képes oldottabb, expreszszívebb, gesztusos képek megfestésére, ugyanakkor sajátja a naturálishan precíz festésmód is. Amíg festékanyagaival is képes szinte rajzolni, határozott, kemény vonalassággal, *addig* puha ceruzájával viszont képes festeni. Festői ceruzarajzai ennek bizonyítékai. És furcsa kettősséget mutat a munkásságáról értekező magyar műkritika... Az első években, évtizedekben igen kedvező kritikákat kapott, az általa kialakított stílus, a megvalósítás mikéntje feltűnést keltett, igazi minőségi piktúrára figyeltek fel. Aztán egy idő után sorra kapta a negatív kritikákat, s különös módon, melyeket korábban érdemének tartottak, az immár negatívba fordult át... Egy biztos. Aki látta zalaegerszegi kiállítását, azt mindenképpen meg kellett, hogy győzze kivételes felkészültsége, bravúros, érzékeny rajzi, festői módszere, oldottsága. Gyémánt az a művész, aki a legnehezebb festői feladatokat is valamiféle laza könnyedséggel tudja megoldani. A sok erőszakoltan, görcsösen, frusztráltan dolgozó festő között mindig üde színfolt felszabadítóan szárnyaló festőisége. És ez bizony így van nyolcvan évesen is...

Ardey Edina Sárospatak szülötte, ott járta iskoláit. Zenei tanulmányokat is végzett. 1991-ben Urbán György festőművész (egyébként a város szülötte) figyelt fel rajzi képességeire, aki 1993-ig foglalkozott vele, majd 1993-tól az Óbudai Festőiskola növendé-

ke, ahol Gyémánt László lesz a mestere. Részt vesz a Festőiskola művésztelepein. Elvégzi a budapesti Práter utcai fotó szakmunkásképző iskolát. 1998-tól Münchenben élt, portréfestéssel, kerámiafestéssel foglalkozott, tanított. 2014-ben részt vett az Óbudai Festőiskola kollektív, visszaemlékező kiállításán. Gyémánt Lászlóval összekapcsolta életét. A kiállításon bemutatott képei valamiféle sajátos, borongós tónusokkal teli, figurális munkák. Jellemzően portrék, portrészzerű beállítások, melyek közül több önarckép. E munkáiról belső konfliktusok, feszültségek, töprengés, meditativitás árad a néző felé. Ábrázolt figurái nem cselekszenek, inkább gondolkodó személyek, valamiféle különös spiritualitás árad egyéniségükből, s a képekből. Mintha erősen foglalkoztatná az elmúlás. Régmúlt idők alakjai is megjelennek munkáin, például a fiatal Gyémánt László, vagy az amerikai filmszínész. Kiemelkedő műegyüttese *hármás önarcképe*, amely szinte folyamatként mutatja be nekünk lelkiállapotainak változásait, a szomorútól, a tán rezignáción át a bizakodóig. Tradicionális festészet az övé, s nem is véletlen, hogy visszanyúlik az európai hagyományokig, s jeles festői próbatétel Vermeer parafrázisaként megfestett önarcképe. Egyik önarcképén több ecsetet is tart a kezében, s a kép címe: „*Melyiket válasszam?*” Kérdésére megnyugtató választ tudunk adni: bármelyiket, csak fessen!

Ardey Edinának nincs könnyű dolga, mert *egy*

Gyémánt
László:
Amerigo Tot

műteremben alkot Gyémánt Lászlóval, de mégiscsak könnyebb helyzete van, mint másnak, mert kevés festő mondhatja el magáról, hogy egy *rendkívüli festővel*, ráadásul – hála a sorsnak – egy friss, 2015-ös Kossuth-díjassal dolgozhat egy légtérben. Bár még ez sem minden, mert tudunk olyan Kossuth-díjas-

ról, akinek érdemeiről a szakma bizony nem volt meggyőződve. Gyémánt Lászlónál viszont ellenkező a helyzet! Rég megérett erre a rangos elismerésre. Erről is meggyőződhetett az, aki megtekintette a gazdag, sokoldalú zalaegerszegi kiállítást.

Gyémánt
László:
Makk Károly

